

Nr 444

**av herr Olsson i Sundsvall
om rättegångskostnaderna i mål rörande vårdnaden om barn.**

I 18 kap. rättegångsbalken finns bestämmelser om rättegångskostnad och dess fördelning mellan parter i tvistemål. Huvudregeln i RB 18:1 är att part, som tappar målet, skall – om ej annat är stadgat – ersätta motpartens rättegångskostnad och enligt 31 § rättshjälpslagen (1972:429) även statsverkets kostnader för allmän rättshjälp. I princip har det ingen betydelse, om den tappande förorsakat processen eller ej. Att han haft skäligen orsak att processa hjälper honom inte heller. Man kan följaktligen beteckna den tappandes kostnadsansvar som strikt.

Från huvudregeln i RB 18:1 görs i 2 § undantag för det fall att målet angår rättsförhållande, som enligt lag ej må bestämmas annorledes än genom dom. I sådant fall må förordnas att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad. Detta brukar benämnas att kostnaderna kvittas. Rättegångskostnaderna framstår här som en kostnad vilken parterna måste underkasta sig för att uppnå det gemensamt eftersträvade målet. Vårdnad om barn är ett sådant rättsförhållande, att i mål härom – indispositiva tvistemål – kostnaderna med stöd av RB 18:2 kan komma att kvittas.

Av förarbetena till RB 18:2 synes emellertid framgå att lagstiftaren ansett möjligheten till kvittning böra tillämpas med viss restriktivitet. Den allmänna regeln, att den tappande skall ersätta den vinnandes kostnad, anses skola gälla i den mån det varit en verklig tvist mellan parterna, exempletvis i mål om äktenskapskillnad rörande vårdnad av barn. Till denna slutsats har högsta domstolen kommit i fyra mål avgjorda den 19 december 1973. I samtliga dessa mål var fråga om tillämpning av 18 kap. 2 § RB beträffande rättegångskostnaderna när i samband med äktenskapskillnad tvistats huvudsakligen endast rörande vårdnaden om barnen. Högsta domstolen konstaterade att målen i vårdnadsdelarna var av sådan beskaffenhet, att enligt RB 18:2 kunde förordnas att var part skulle bära sin rättegångskostnad. I målen förekom emellertid icke enligt högsta domstolen omständigheter som föranledde kvittning av kostnader. Den tappande parten ålades således i samtliga fall att ersätta motpartens rättegångskostnader inklusive statsverkets kostnader för fri rättegång.

I samband med upplösning av äktenskap uppstår ofta tvist mellan makar om vårdnaden av de gemensamma barnen. Vad beträffar vårdnaden har domstolarna att bedöma vad som är bäst för barnet. I många fall anses båda makarna vara ungefär lika lämpliga som vårdnadshavare. Det är i sådana fall ganska naturligt att den förälder som ej tillerkänts vårdnaden

fullföljer talan i högre instans.

Den som därvid blir den tappande parten borde i vårdnadsmålen – i motsats till andra typer av mål – icke kunna åläggas att betala motpartens rättegångskostnad. Domstolen avgör ju i dessa mål ej om en part har rätt eller fel utan enbart vad som från olika synpunkter kan bedömas vara bäst för barnet. Därför är det inte skäligen att rättegångsbalkens huvudregel om fördelning av rättegångskostnad även skall gälla vårdnadsmål.

Ett av de nämnda avgjorda målen i högsta domstolen kan utgöra exempel på svårigheten att förutse vilken av makarna som skall komma att tillerkännas vårdnaden om visst barn.

Båda makarna bedömdes av tingsrätten vara lämpliga vårdnadshavare. Tingsrätten ansåg – om ock med viss tveksamhet – övervägande skäl tala för att det var mest lämpligt att vårdnaden om sonen anförtröddes fadern. Denne fick vårdnaden om sonen och modern om dottern. Hustrun fullföljde talan i hovrätten, vars majoritet – hovrättslagmannen var skiljaktig – med ändring av tingsrättens dom förordnade att hustrun skulle ha vårdnaden om båda barnen. Mannen ålades att ersätta statsverket för hustruns fria rättegång i såväl tingsrätten som hovrätten. Han sökte revision och yrkade att högsta domstolen måtte fastställa tingsrättens domslut samt befria honom från förpliktelsen att återgälda statsverket kostnaderna för hustruns fria rättegång vid tingsrätten och i hovrätten. Högsta domstolen fann ej skäl meddela prövningstillstånd i vad gällde vårdnaden, och i fråga om kostnaderna förpliktades mannen utöver tidigare kostnader att även återgälda statsverket kostnaderna för hustruns fria rättegång i högsta domstolen.

Detta exempel, liksom andra vårdnadsmål, visar att det är synnerligen väl motiverat med ändrade regler för fördelning av rättegångskostnad i dessa mål.

Med anledning av rättegångsbalkens bestämmelser och dess tillämpning bör därför en lagändring genomföras så att tappande part ej skall kunna förpliktas ersätta motpartens rättegångskostnader i vårdnadsmål. Varje förälder bör utan hänsyn till kostnaderna och sin egen ekonomiska ställning kunna processa om vårdnaden, när vederbörande anser att omsorgen om barnets bästa kräver det.

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till sådan ändring av rättegångsbalken att i mål rörande vårdnaden av barn den tappande parten icke skall kunna förpliktas att ersätta motpartens rättegångskostnader.

Stockholm den 22 januari 1975

MARTIN OLSSON (c)

i Sundsvall